MEJDS. 2017; 7
Published online 2017 Aug. **Research Article**

Reviews viewpoint of the pre-professional teachers about textbooks in terms of career preparation

*Hamidreza Sharifi[1], Bagher Ghobari[2], Farhad Mahaki[3], Ahmad Mohamadi[4]

Author Address
1. Master of Psychology and Exceptional Children Education, University of Tehran, Tehran, Iran;
2. Professor of the Department of Psychology and Exceptional Children Education, University of Tehran, Tehran, Iran;
3. Master of Psychology and Exceptional Children Education, University of Tehran, Tehran, Iran;
4. Master of Science in Philosophy of Education, Payam Noor University of Tehran, Tehran, Iran;
***Corresponding Author's Address:** University of Tehran, Department of Psychology and Exceptional Children Education.
***Tel:** 02161117451
***Email:** hamid255@yahoo.com

Received: 2016 March 16**; Accepted:** 2016 June 30.

Abstract
Objective: The aim of present study is reviews comment pre-professional teachers on the content of textbooks technology and socio-economic skills in terms of career preparation.
Methods: For this purpose, the views teachers about career preparation the component eight in the textbooks have been asked. Methodology is the survey. A total of 45 teachers were selected in Isfahan province taught books technology and socio-economic skills in academic year 2014-2015. The questionnaire was made available to them. Data were analyzed by t-test.
Results: The results showed that teacher's books in components of appropriate social skills in the workplace, creating a positive attitude towards employment, personal adequacy, jobs, recreation, job training and intellectual skills evaluated below average. Only the component of academic skills, teachers believed that books appear of average.
Conclusion: it is suggested that the books be reviewed in terms of career prepare components. This research can be used by teachers and planners intellectual disabled children's.
Keywords: Career prepare, Intellectual disability, Pre-professional.

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-05]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1396.7.0.31.9]

Copyright © 2016, MEJDS. This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

مجله مطالعات ناتوانی ۱۳۹۶؛ (۷):

انتشار برخط مردادماه ۱۳۹۶ مقاله پژوهشی اصیل

بررسی دیدگاه دبیران دوره پیش‌حرفه‌ای پیرامون کتاب‌های درسی دانش‌آموزان کم‌توان هوشی از نظر توجه به آمادگی شغلی

حمیدرضا شریفی جندانی[۱]، باقر غباری بناب[۲]، فرهاد محکی[۳]، احمد محمدی[۴]

توضیحات نویسندگان

۱. کارشناس‌ارشد روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران؛

۲. استاد گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران؛

۳. کارشناس‌ارشد روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی، دانشگاه تهران، تهران، ایران؛

۴. کارشناس‌ارشد فلسفهٔ آموزش‌وپرورش، دانشگاه پیام نور تهران، تهران، ایران.

*آدرس نویسندهٔ مسئول: دانشگاه تهران، گروه روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی.

*رایانامه: hamid255@yahoo.com

*تلفن: ۰۲۱۶۱۱۱۷۴۵۱

تاریخ دریافت: ۲۶ اسفند ۱۳۹۴؛ **تاریخ پذیرش:** ۱۰ تیر ۱۳۹۵

چکیده

هدف: پژوهش حاضر به بررسی دیدگاه دبیران پیش‌حرفه‌ای دربارهٔ مفهوم آمادگی شغلی پرداخته است. به این‌منظور نظر دبیران پیش‌حرفه‌ای دربارهٔ محتوای کتاب‌های کار و فناوری و مهارت‌های اجتماعی‌اقتصادی مطالعه شد.

روش‌بررسی: این پژوهش از نوع پیمایشی بود. تعداد ۴۵ نفر از دبیران استان اصفهان که کتاب‌های حرفه‌وفن و مهارت‌های اجتماعی‌اقتصادی را در سال تحصیلی ۹۴ـ۹۳ تدریس کرده‌اند، انتخاب نموده، سپس پرسشنامهٔ محقق‌ساخته در اختیار آنان قرار گرفت. در این پژوهش با بهره‌گرفتن از مطالعات و تحقیقات متعدد، آمادگی شغلی به هشت مؤلفه تقسیم شد و برای هر مؤلفه خرده‌مؤلفه‌های متناسب تدوین گردید. داده‌ها به کمک آزمون t تک‌گروهی در سطح خطای یک درصد تجزیه‌وتحلیل شد.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که دبیران کتاب‌ها را در مؤلفه‌های مهارت‌های اجتماعی مناسب در محیط کار، ایجاد نگرش مثبت به اشتغال، کفایت‌های شخصی، مهارت جستجوی شغل، اوقات فراغت، آموزش مشاغل و مهارت‌های فکری، پایین‌تر از حد متوسط ارزیابی نموده‌اند. تنها در مؤلفهٔ مهارت‌های تحصیلی، دبیران اعتقاد داشتند که کتاب‌ها در حد متوسط ظاهر شده‌اند.

نتیجه‌گیری: باتوجه به یافته‌های پژوهش، کتاب‌های تحلیل‌شده از نظر پرداختن به مفهوم آمادگی شغلی، وضعیت مطلوبی ندارند.

کلیدواژه‌ها: آمادگی شغلی، کم‌توانی هوشی، پیش‌حرفه‌ای.

حق انتشار محفوظ است © ۱۳۹۵، مجله مطالعات ناتوانی. این یک مقاله با دسترسی آزاد است که تحت مجوز اختیار_غیرتجاری ۴/۰ بین‌المللی (https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/deed.fa) منتشر شده است که به شما اجازه می‌دهد که مواد منتشر شده در این مقاله را با شرط ارجاع مناسب به نسخهٔ اصلی، به‌طور غیرتجاری نسخه‌برداری و توزیع کنید.

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-05]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1396.7.0.31.9]

۱ مقدمه

هدف آموزش‌وپرورش دانش آموزان با نیازهای ویژه، شکوفایی استعدادهای بالقوه و رشد همه‌جانبهٔ آنان جهت رسیدن به خودشکوفایی فردی، اجتماعی و اقتصادی است (۱). یکی از گروه‌های مهم‌تر نیاز ویژه، کودکان کم‌توان هوشی هستند. هدف آموزش به این افراد آماده‌ساختن آن‌ها برای زندگی اجتماعی و فراگیری مهارت‌های ضروری جهت داشتن زندگی مستقل یا با حداقل وابستگی است (۲،۳،۴).

به اعتقاد بسیاری از کارشناسان از آنجا که افراد کم‌توان هوشی قادر نیستند در تحصیلات نظری شایستگی و موفقیت به دست آورند. برنامه‌های آموزشی آنان باید طوری طراحی شود تا افراد کم‌توان هوشی را برای نوعی شغل تربیت کند. معلمان دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، علاوه‌بر توجه به آموزش مهارت‌های پایه و تعدیل برنامهٔ درسی، باید به آموزش کار و حرفه توجه خاص کنند و در نوجوان، به آینده به‌ویژه موضوع استخدام که برای آنان فایدهٔ بسیار دارد، بینش ایجاد کنند (۵،۶).

ویری و همکاران موفقیت و اثربخشی برنامه‌های آموزش‌ویژه را مرهون سرمایه‌گذاری بر روی آموزش مهارت‌های پایه و مشاغل ساده می‌دانند. از سوی دیگر ریچارد هانگرفورد نیز معتقد است برنامهٔ آموزش‌ویژه به افراد کم‌توان هوشی باید پیرامون دست‌یابی به صلاحیت‌های شغلی و اجتماعی طرح‌ریزی گردد، زیرا تنها در این صورت است که کودک کم‌توان هوشی خفیف می‌تواند از توانایی‌های خود در جهت رسیدن به خودشکوفایی استفاده کند (۷). هیچ زمینهٔ شغلی یا صنعتی عمومی نیست که در آن‌ها شغلی باشد که کارگران کم‌توان هوشی نتوانند آن را انجام دهند (۸). این افراد می‌توانند در مشاغلی انجام وظیفه کنند که در آن نوعی جریان عادی کاملاً مشخص وجود دارد که قدرت جسمی و مهارت‌های دستی در آن نیز لازم است؛ بنابراین آموزش مهارت‌های حرفه‌ای به این افراد باید بر پایهٔ چنین کارهایی تأکید کند. از جمله مهارت‌های اساسی و لازم برای اشتغال موفق می‌توان به این مهارت‌ها اشاره کرد: مهارت‌های عادات شخصی متناسب، رفتارهای کاری مانند تمیزبودن و ارتباط با همکاران، توجه و درک متقابل، ارتباط با کارفرما و ... (۵).

اکثر افراد کم‌توان هوشی وقتی دبیرستان را ترک می‌کنند آیندهٔ مبهمی را پیش‌رو دارند، نگاهی گذرا به اعداد و ارقام اشتغال برای این افراد چه در ایران و چه در سایر کشورها حکایت از اوضاع نگران‌کننده‌ای دارد؛به‌عنوان مثال آمارها در ایالات متحده نشان می‌دهد در بین افراد کم‌توان هوشی ۳ تا ۵ سال پس از خروج از مدرسه، تنها ۳۷درصد به‌صورت رقابتی مشغول به کار بوده‌اند (۹). این آمار به این معناست که تنها حدود یک‌سوم افرادی که در مراکز آموزشی آموزش‌های ویژه دریافت کرده‌اند، به دنیای کار وارد شدند (۱۰،۱۱). حسنی گزارش می‌کند که فقط ۱۵ درصد از فارغ‌التحصیلان مراکز حرفه‌آموزی سازمان آموزش‌وپرورش استثنایی کشور شاغل هستند. با توجه به نتایج پژوهش‌ها افراد کم‌توان هوشی از نظر اشتغال، وضعیت دشواری دارند (۱۲).

در ایران آمادگی شغلی افراد با نیاز ویژه همراه با توجه سازمان آموزش‌وپرورش استثنایی بوده و در هفتصدوسی‌اُمین جلسهٔ شورای عالی آموزش‌وپرورش برای دوره‌های راهنمایی، پیش‌حرفه‌ای و متوسطه، حرفه‌ای تصویب شدند (۱۳). دورهٔ پیش‌حرفه‌ای خاص دانش‌آموزان کم‌توان هوشی و سایر دانش‌آموزان با نیازهای ویژه است که قادر به بهره‌مندی از آموزش عادی نیستند. این دوران در سنین نوجوانی دانش‌آموزان قرار دارد. در این مرحله نوجوان به خودکاوی می‌پردازد و به‌دنبال یافتن مشاغلی می‌روند که احتمالاً در آینده به آن‌ها مشغول خواهند شد (۱۴).

محورهای اصلی آموزش در این دوره عبارتند از آموزش عمومی و آموزش مهارت‌های پیش‌حرفه‌ای. در آموزش عمومی هدف رسیدن به مهارت‌های خوداتکایی، مهارت‌های تحصیلی کاربردی، سازگاری اجتماعی، سازگاری فرهنگی، دینی و اخلاقی و قابلیت‌های اقتصادی است و در محور آموزش، مهارت‌های پیش‌حرفه‌ای، فرآیند تحول شغلی مدنظر است (۱۳).

مسئلهٔ مهم این است که چرا با وجود دوره‌های پیش‌حرفه‌ای و حرفه‌ای، فارغ‌التحصیلان این دوره‌ها در زمینهٔ اشتغال این همه مشکل دارند و اکثریت آنان بیکار می‌مانند یا قادر به نگه‌داری شغلی نیستند؟ یکی از دلایل بسیار مهم این امر می‌تواند در انتخاب محتوای نامناسب کتاب‌های درسی این دوره باشد. نظام آموزشی ما نظامی متمرکز است. در نظام‌های آموزشی متمرکز کتاب درسی به‌عنوان محصول فرآیند برنامه‌ریزی درسی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. لذا هرگونه تصمیم دربارهٔ عناصر اصلی برنامه‌ریزی باید در کتاب درسی دیده شود (۱۵). کتاب درسی مهم‌ترین ابزار یادگیری است و رسانه‌های آموزشی دیگر حول محور کتاب درسی قرار دارند (۱۶). در حقیقت کتاب درسی نقش محوری را در فرآیند یاددهی‌ـ یادگیری به عهده دارد. یونسکو معتقد است، کتاب‌های درسی قابلیت انتقال دانش، ایجاد مهارت و شکل‌دهی به‌شیوهٔ تعامل فراگیر با جهان را دارند. کتاب‌های درسی در هر سطح و هر موضوع می‌توانند علاوه بر افزایش دانش و اطلاعات خواننده، به‌عنوان ابزار اولیه برای شکل‌دهی به نگرش‌ها و رفتارها عمل کنند (۱۷)؛ بنابراین کتاب‌های درسی باید با توجه به ویژگی‌های رشدی (زیستی، روانی و اجتماعی) دورهٔ کودکی و نوجوانی، مهارت، دانش و نگرش لازم برای زندگی را در دانش‌آموزان ایجاد و تقویت کنند. همچنین کتاب درسی یکی از مراجع و منابع بسیار مهم یادگیری دانش‌آموزان در هر نظام آموزشی است و در ایران یکی از نقش‌های مهم را در برنامه‌ریزی درسی ایفا می‌کند. به عبارت دیگر بیشتر فعالیت‌های آموزشی در چارچوب کتاب درسی صورت می‌گیرد (۱۸).

پیش‌حرفه‌ای دورهٔ بسیار مهم و حساس در آمادگی شغلی افراد کم‌توان هوشی است. سوپر مناسب‌ترین سن برای آمادگی شغلی را سن ۱۵ تا ۲۴ سالگی می‌داند (۱۹)؛ بنابراین انتخاب محتوای مناسب آموزشی در این دوره به تحقق اهداف آموزش شغلی کمک بسیار زیادی خواهد نمود. کتاب‌های مهم‌تری که در دورهٔ پیش‌حرفه‌ای وظیفهٔ آمادگی شغلی را بر عهده دارند کتاب‌های حرفه‌وفن (کار و فناوری) و کتاب‌های مهارت‌های اجتماعی‌اقتصادی هستند؛ بنابراین پژوهش حاضر به‌گونه‌ای طراحی شده است تا به مطالعهٔ دیدگاه دبیران پیرامون مؤلفه‌های آمادگی شغلی در کتاب‌های مهارت‌های اجتماعی‌اقتصادی

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-05]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1396.7.0.31.9]

و حرفه‌وفن پیش‌حرفه‌ای بپردازد. با توجه به مطالعات صورت‌گرفته، مؤلفه‌های بررسی عبارتند از: مهارت‌های اجتماعی مناسب در محیط کار، مهارت‌های فکری، آموزش مشاغل، ایجاد نگرش مثبت به اشتغال، مهارت‌های تحصیلی، اوقات فراغت، کفایت‌های شخصی و مهارت جستجوی شغل.

جدول ۱. مهارت‌ها و خرده مؤلفه‌های لازم برای آمادگی شغلی در دورهٔ پیش‌حرفه‌ای

مهارت‌های لازم برای آمادگی شغلی		خرده‌مؤلفه‌ها
مهارت‌های اجتماعی مناسب در محیط کار	✓	حضور به‌موقع در محل کار (وقت‌شناسی)
	✓	ارتباط دوستانه با همکاران و مراجعین
	✓	کنترل احساسات
	✓	وظیفه‌شناسی و مسئولیت‌پذیری
	✓	مشورت‌کردن با دیگران
	✓	پیروی از کارفرما و توجه به سلسله‌مراتب
مهارت‌های فکری	✓	مهارت تصمیم‌گیری
	✓	مهارت حل مسئله
	✓	مهارت استدلال
مهارت‌های فنی و آشنایی با مشاغل	✓	آشنایی با ابزارها وسایل مختلف
	✓	آشنایی با قوانین و مقررات کاری
	✓	آشنایی با نکات بهداشتی و ایمنی
ایجاد نگرش مثبت به اشتغال	✓	آشنایی با اهمیت مشاغل برای جامعه
	✓	آشنایی با اهمیت شغل برای فرد
مهارت‌های تحصیلی	✓	خواندن کاربردی
	✓	نوشتن کاربردی
	✓	محاسبات کاربردی
مهارت استفاده از اوقات فراغت	✓	آشنایی با مفهوم اوقات فراغت
	✓	آشنایی با نحوه برنامه‌ریزی درست برای اوقات فراغت
کفایت‌های شخصی	✓	آموزش صحیح دخل‌وخرج (مدیریت مالی)
	✓	رعایت نظافت شخصی و وضعیت ظاهر
	✓	نظم و دقت در انجام وظایف
	✓	انتقادپذیری
مهارت‌های جستجوی شغل	✓	آشنایی با وسایل ارتباط‌جمعی
	✓	آشنایی با راه‌های جستجوی شغل
	✓	آمادگی برای شرکت در مصاحبهٔ شغلی
	✓	تهیهٔ رزومه و معرفی خود

۲ روش بررسی

پژوهش حاضر از نوع پیمایشی بود. جامعهٔ پژوهش عبارت بود از تمامی دبیران استان اصفهان که در سال تحصیلی ۹۳ـ۹۴ کتاب‌های حرفه‌وفن و مهارت‌های اجتماعی اقتصادی را تدریس می‌کردند که به‌صورت نمونه‌گیری در دسترس تعداد ۴۵ نفر از آن‌ها انتخاب شدند. به‌منظور بررسی دیدگاه دبیران دربارهٔ مؤلفه‌های ۱.مهارت‌های اجتماعی مناسب در محیط کار؛ ۲. مهارت‌های فکری؛ ۳. آموزش مشاغل؛ ۴. نگرش مثبت به اشتغال؛ ۵. اوقات فراغت؛ ۶. مهارت‌های تحصیلی؛ ۷.کفایت‌های شخصی و ۸. جستجوی شغل؛ پرسشنامهٔ محقق‌ساخته با ۳۲ گویه تهیه و تنظیم شد. پرسشنامهٔ مقدماتی بر اساس مطالعهٔ پیشینهٔ پژوهشی و استفاده از نظرات صاحب‌نظران تدوین شد و در اختیار پنج‌نفر از استادان رشتهٔ روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی قرار گرفت. آنان روایی محتوایی پرسشنامه را بررسی و تأیید کردند. در پایان پرسشنامهٔ نهایی اجرا شد و برای محاسبهٔ اعتبار آن از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب به‌دست‌آمده ۰/۸۳ برآورد گردید. برای نمره‌گذاری به گزینهٔ خیلی زیاد نمرهٔ ۴، زیاد نمرهٔ ۳، کم نمرهٔ ۲ و خیلی‌کم نمرهٔ ۱ داده شد. در پایان تحلیل داده‌ها با استفاده از روش‌های آماری توصیفی و استنباطی صورت گرفت و به‌منظور بررسی معنادار بودن میانگین پاسخ‌های دبیران از آزمون t تک‌گروهی استفاده شد. میانگین پاسخ‌های دبیران با نقطهٔ برش مقایسه گردید. نقطهٔ برش در واقع حالت ایده‌آل در پاسخ به هریک از بخش‌های پرسشنامه بود که با نظر صاحب‌نظران تعیین شد.

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-05]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1396.7.0.31.9]

۳ یافته‌ها

در این بخش دیدگاه دبیران متناسب با هریک از مؤلفه‌های پژوهش بررسی شد.

جدول ۲. ویژگی‌های جمعیت‌شناختی نمونهٔ دبیران شرکت‌کننده در پژوهش

جنسیت	مرد	۱۴
	زن	۱۸
	ذکر نشده	۸
مدرک تحصیلی	کارشناسی	۲۷
	کارشناسی‌ارشد	۸
	ذکر نشده	۵
سابقهٔ تدریس در دوره پیش‌حرفه‌ای	تا ۵ سال	۱۰
	۵ تا ۱۰ سال	۱۹
	۱۰ سال به بالا	۱۱

در جدول شماره ۳ توزیع فراوانی پاسخ‌های دبیران در مؤلفه‌های آمادگی شغلی بیان شده است. در جدول شماره ۴ نیز نتایج آزمون t تک‌گروهی دربارهٔ دیدگاه دبیران به تفکیک مؤلفه‌های آمادگی شغلی آمده است. با مشاهدهٔ این دو جدول اطلاعات زیر قابل ذکر است:

در زمینهٔ مهارت‌های اجتماعی مناسب در محیط کار در حدود ۶۴درصد از دبیران معتقدند که کتاب‌ها به میزان کم و خیلی کم مهارت‌های اجتماعی مناسب در محیط کار را مورد توجه قرار داده‌اند. میانگین پاسخ‌های دبیران در این مؤلفه از نقطهٔ برش پایین‌تر بوده و این تفاوت از نظر آماری معنادار است (p<۰/۰۱).

در زمینهٔ مهارت‌های فکری ۵۸/۲درصد از دبیران گزینهٔ کم و ۱۱/۹درصد دیگر گزینهٔ خیلی کم را انتخاب نمودند. میانگین پاسخ‌های دبیران پایین‌تر از نقطهٔ برش بوده و این تفاوت از نظر آماری معنادار است (p<۰/۰۱).

جدول ۳. توزیع فراوانی پاسخ‌های دبیران در مؤلفه‌های آمادگی شغلی

	خیلی زیاد		زیاد		کم		خیلی کم	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
مهارت‌های اجتماعی مناسب در محیط کار	۵	۴/۷	۳۵	۳۳	۵۰	۴۷/۳	۱۶	۱۵
مهارت‌های فکری	۲	۲/۹	۱۸	۲۶/۸	۳۹	۵۸/۲	۸	۱۱/۹
آموزش مشاغل	۶	۷/۳	۲۶	۳۱/۷	۳۹	۴۷/۶	۱۱	۱۳/۳
نگرش‌مثبت به اشتغال	۳	۶/۹	۱۱	۲۵/۶	۲۲	۵۱/۲	۷	۱۶/۳
مهارت‌های تحصیلی	۳	۱۴/۲	۶	۲۸/۶	۱۰	۴۷/۷	۲	۹/۵
اوقات فراغت	۰	۰	۱۲	۲۷/۹	۲۸	۵۸/۱	۶	۱۴
کفایت‌های شخصی	۳	۳/۴	۳۲	۳۶/۹	۴۴	۵۰/۵	۸	۹/۲
جستجوی شغل	۱	۱/۵	۲۲	۳۳/۹	۲۸	۴۳/۱	۱۴	۲۱/۵
آمادگی شغلی	۲۳	۴/۵	۱۶۶	۳۲/۳	۲۵۳	۴۹/۲	۷۲	۱۴

در زمینهٔ آموزش مشاغل ۴۷/۶ درصد از دبیران گزینه کم و ۱۳/۳درصد گزینهٔ خیلی کم را انتخاب نمودند. میانگین پاسخ‌های دبیران از نقطه برش پایین‌تر بوده و این تفاوت از نظر آماری معنادار است (p<۰/۰۱).

در زمینهٔ ایجاد نگرش مثبت به اشتغال نتایج نشان داد ۵۱/۲درصد از دبیران گزینهٔ کم و ۱۶/۳درصد گزینهٔ خیلی کم را انتخاب نمودند. میانگین پاسخ‌های دبیران از نقطه برش پایین‌تر بوده و این تفاوت از نظر آماری معنادار است (p<۰/۰۱).

در زمینهٔ تحصیلی ۴۷/۷ درصد از دبیران گزینهٔ کم و ۹/۵درصد گزینهٔ خیلی کم را انتخاب نمودند. میانگین پاسخ‌های دبیران از نقطه برش پایین‌تر بوده اما این تفاوت از نظر آماری معنادار نیست(p>۰/۰۱).

در زمینهٔ اوقات فراغت ۵۸/۱درصد از دبیران گزینهٔ کم و ۱۴درصد گزینهٔ خیلی کم را انتخاب نمودند. میانگین پاسخ‌های دبیران از نقطهٔ برش پایین‌تر بوده و این تفاوت از نظر آماری معنادار است (p<۰/۰۱).

در زمینهٔ کفایت‌های شخصی ۵۰/۵ درصد از دبیران گزینهٔ کم و ۹/۲درصد گزینهٔ خیلی کم را انتخاب نمودند. میانگین پاسخ‌های دبیران از نقطهٔ برش پایین‌تر بوده و این تفاوت از نظر آماری معنادار است (p<۰/۰۱).

در زمینهٔ مهارت‌های جستجوی شغل ۴۳/۱ درصد از دبیران گزینهٔ کم و ۲۱/۵ درصد گزینهٔ خیلی‌کم را انتخاب نمودند. میانگین پاسخ‌های دبیران از نقطهٔ برش پایین‌تر بوده و این تفاوت از نظر آماری معنادار است (p<۰/۰۱).

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-05]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1396.7.0.31.9]

به‌منظور آشنایی با دیدگاه کلی دبیران دربارهٔ آمادگی شغلی پاسخ‌های دبیران در تمامی مؤلفه‌ها با یکدیگر جمع شد و نتایج به این صورت به دست آمد که ۴۹/۲ درصد از دبیران گزینهٔ کم و ۱۴ درصد گزینهٔ خیلی‌کم را انتخاب نمودند. میانگین پاسخ‌های دبیران از نقطهٔ برش پایین‌تر بوده و این تفاوت از نظر آماری معنادار است ($p<۰/۰۱$).

جدول ۴. نتایج آزمون t تک‌گروهی دربارهٔ دیدگاه دبیران به تفکیک مؤلفه‌های آمادگی شغلی

مؤلفه	پایین‌ترین نمره	بالاترین نمره	میانگین	انحراف استاندار	نقطه برش	آزمون t	مقدار P
مهارت‌های اجتماعی	۷	۱۸	۱۰/۹۶۰	۲/۵۶	۱۲/۵	۳/۲۳	۰/۰۰۱
مهارت‌های فکری	۳	۱۱	۶/۶۷۱	۱/۴۹	۷/۵	۳/۰۶	۰/۰۰۹
آموزش مشاغل	۴	۱۳	۸/۸۳۴	۲/۱۰	۱۰	۳/۰۴	۰/۰۰۶
نگرش مثبت	۲	۷	۴/۲۳۶	۱/۴۱	۵	۲/۹۸	۰/۰۰۷
مهارت‌های تحصیلی	۱	۴	۲/۴۰۳	۰/۷۲	۲/۵	۰/۷۶	۰/۴۵۰
اوقات فراغت	۲	۷	۴/۴۰۰	۱/۱۶	۵	۲/۸۳	۰/۰۰۱
کفایت‌های شخصی	۴	۱۳	۹/۲۷۲	۱/۸۵	۱۰	۲/۱۶	۰/۰۰۳
جستجوی شغل	۴	۱۰	۶/۳۷۷	۱/۴۵	۷/۵	۴/۲۸	۰/۰۰۱
آمادگی شغلی کل	۴۱	۷۵	۵۳/۴۰۰	۸/۴۷	۶۰	۴/۲۷	۰/۰۰۶

۴ بحث

رکن و پایهٔ اساسی آموزش‌وپرورش دانش‌آموزان با نیازهای ویژه، آماده‌کردن آنان برای زندگی و کار در جامعه است؛ بنابراین برنامه‌ها در آموزش‌وپرورش استثنایی باید طوری طراحی شود که خروجی این سیستم افرادی باشند که بتوانند نیازهای خود را برطرف نموده و در جامعه زندگی کنند (۲۰).

یکی از تأمین‌کننده‌های مهم نیازهای اساسی انسان، شغل و اشتغال در جامعه است. اشتغال، به افراد کم‌توان هوشی عزت نفس می‌دهد و باعث می‌شود که به کفایت اقتصادی دست پیدا کنند همچنین باعث می‌شود فاصله‌ای که طی دوران تحصیل با افراد جامعه گرفته‌اند با استخدام‌شدن در جامعه تا حد زیادی برطرف شود.

یکی از ارکان بسیار مهم آموزش‌وپرورش ایران محتوا و کتاب‌های درسی است. آشنایی با دیدگاه دبیران پیرامون کتاب‌های که تدریس می‌کنند از جنبه‌های زیادی حائز اهمیت است (۱۶). هدف دورهٔ پیش‌حرفه‌ای آماده‌کردن دانش‌آموزان به‌منظور کسب شغل است. با توجه به طراحی و تألیف کتاب‌های مهارت‌های اجتماعی‌اقتصادی و حرفه‌وفن در دورهٔ پیش‌حرفه‌ای این سؤال مطرح می‌شود که از دیدگاه دبیران وضعیت این کتاب‌ها از نظر آمادگی شغلی چگونه است؟

با توجه به مطالعات فراوان آمادگی شغلی در این پژوهش به هشت مؤلفه تقسیم شد و با توجه به آن از دبیران نظرخواهی صورت گرفت. در مؤلفه‌های مهارت‌های اجتماعی مناسب در محیط کار، مهارت‌های فکری، آموزش مشاغل، نگرش مثبت به اشتغال، اوقات فراغت، مهارت‌های جستجوی شغل و کفایت‌های شخصی، دبیران اعتقاد داشتند که کتاب‌ها پایین‌تر از حد متوسط ظاهر شده‌اند و نیاز به بازنگری در این زمینه وجود دارد. در مؤلفهٔ مهارت‌های تحصیلی دبیران اعتقاد داشتند که کتاب‌ها در حد متوسط ظاهر شده‌اند. همسو با یافته‌های این پژوهش سیف نراقی و همکاران طی پژوهشی به بررسی میزان تقویت توانمندسازی شغلی در برنامهٔ درسی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی، از دیدگاه کارشناسان ستادی، متخصصان برنامه‌ریزی درسی و دبیران ذی‌ربط پرداختند. در بخش دیدگاه دبیران نتایج نشان داد که دبیران برخلاف کارشناسان ستادی و متخصصان برنامه‌ریزی درسی معتقدند که برنامه‌ریزی دورهٔ متوسطه حرفه‌ای با علایق و رغبت‌های شغلی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی تناسب کمتری دارد، کمتر توانسته است فارغ‌التحصیلان را به خودکفایی فردی برساند و در توان‌بخشی حرفه‌ای نقش کم‌رنگی ایفا نموده است (۲۱).

موثقی و همکاران با تحلیل محتوای کتاب‌های پیش‌حرفه‌ای به این نتیجه رسیدند که کتاب‌ها از نظر مهارت‌های زندگی مستقل با کاستی مواجه هستند که با نتایج این پژوهش همسو بود (۲۲). در پژوهشی فراهانی و همکاران اقدام به تحلیل محتوای کارکردی کتاب‌های ریاضی، مقطع ابتدایی کم‌توان هوشی نمودند. نتایج پژوهش نشان داد که به تناسب محتوا با نیازهای مخاطبان (جنبهٔ کارکردی) به‌طور کامل و منسجم توجه نشده است و محتوای کنونی نیازمند اصلاحات و افزودن بسیاری از موضوعات و مفاهیم است (۲۳). بهراد پژوهشی تحت عنوان محتوای آموزشی و آماده‌سازی کودکان کم‌توان ذهنی آموزش پذیر در زمینهٔ مهارت‌های زندگی مستقل از دیدگاه معلمان را انجام داد؛ نتایج تحلیل‌ها نشان داد که هم والدین و هم معلمان بر این باورند که محتوای آموزشی موجود تأثیر مثبت و بالایی بر مهارت‌های زندگی مستقل کودکان کم‌توان ذهنی داشته که با یافته‌های این پژوهش ناهمسو است (۲۴).

این پژوهش با محدودیت‌های نیز روبه‌رو بود از جمله اینکه دبیرانی که در دورهٔ پیش‌حرفه‌ای کتاب‌های بررسی‌شده را تدریس می‌کردند بسیار کم بودند و دسترسی به آن‌ها با مشکل روبه‌رو بود. همچنین ابزار قابل‌اعتماد و مناسب برای سنجش آمادگی شغلی و مهارت‌های مربوط به آن وجود نداشت و بنابراین از پرسشنامهٔ محقق‌ساخته استفاده شد.

باتوجه به نتایج حاصل از پژوهش پیشنهادهای زیر ارائه می‌گردد:

۱. با توجه به اینکه این پژوهش فقط روی کتاب‌های حرفه‌وفن و مهارت‌های اجتماعی‌اقتصادی دورهٔ پیش‌حرفه‌ای صورت گرفته است پیشنهاد می‌گردد تا پژوهشگران دیگر این پژوهش را روی تمامی کتاب‌های این دوره انجام دهند؛

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-05]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1396.7.0.31.9]

۲. پیشنهاد می‌گردد پژوهشی مشابه با این پژوهش برای دورهٔ متوسطه حرفه‌ای اجرا گردد و نتایج آن با این پژوهش مقایسه شده تا دید جامع‌تری به آمادگی شغلی در آموزش‌وپرورش ویژه حاصل شود؛
۳. با توجه به اینکه تألیف کتاب‌های درسی جدید در دستور کار وزارت آموزش‌وپرورش کشور قرار دارد پیشنهاد می‌شود نتایج این پژوهش در اختیار دفتر تألیف کتب درسی قرار گرفته و در تدوین کتاب‌های جدید در دورهٔ پیش‌حرفه‌ای نتایج این پژوهش نیز لحاظ شود؛
۴. با توجه به نتایج به‌دست‌آمده به سازمان آموزش‌وپرورش استثنایی کشور پیشنهاد می‌شود که طی بخشنامه‌ای آمادگی شغلی، مهارت‌های لازم برای آن و همچنین یافته‌های این پژوهش در اختیار تمامی دبیران شاغل در دورهٔ پیش‌حرفه‌ای و حرفه‌ای قرار داده شود.

۵ نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های پژوهش کتاب‌های درسی تحلیل‌شده در دورهٔ پیش‌حرفه‌ای از نظر پرداختن به مفاهیم آمادگی شغلی وضعیت مطلوبی ندارند و تدریس این کتاب‌ها به هدف این دوره که مهیانمودن دانش‌آموزان برای انتخاب شغل است منجر نخواهد شد.

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-05]
[DOR: 20.1001.1.23222840.1396.7.0.31.9]

References

1. Afrooz Gh. Introduction to Psychology and Education of Exceptional Children. 23th edition. Tehran: Tehran University Publication;2013. [Persian] [Link]
2. Watzke S, Galvao A, Brieger P. Vocational rehabilitation for subjects with severe mental illnesses in Germany. Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol. 2009;44 (7) :523–531. [Link]
3. Shahnasarian M. Career Rehabilitation: Integration of Vocational Rehabilitation and Career Development in the Twenty-First Century. Career Dev Q. 2001;49 (3) :275–283. [Link]
4. Tekinarslan IC, Sucuoglu B. Effectiveness of Cognitive Process Approached Social Skills Training Program for People with Mental Retardation. Int J Spec Educ. 2007;22 (2) :7–18. [Link]
5. Wallace G, McLoughlin JA. Learning disabilities: Concepts and characteristics. Merrill; 1979. [Link]
6. Wadsworth J, Milsom A, Cocco K. Career development for adolescents and young adults with mental retardation. Prof Sch Couns. 2004;141–147. [Link]
7. Holmes J, Fillary R. Handling small talk at work: Challenges for workers with intellectual disabilities. Int J Disabil Dev Educ. 2000;47 (3) :273–291. [Link]
8. Kirk SA. Educating the retarded child. Houghton Mifflin; 1951. [Link]
9. Hallahan DP, Kauffman JM. Exceptional children: Introduction to special education. Allyn and Bacon; 1991. [Link]
10. Sitlington PL, Frank AR. Dropouts with learning disabilities: what happens to them as young adults? Learn Disabil Res Pract. 1993. [Link]
11. Affleck JQ, Edgar E, Levine P, Kortering L. Postschool status of students classified as mildly mentally retarded, learning disabled, or nonhandicapped: does it get better with time? Educ Train Ment Retard. 1990;315–324. [Link]
12. Hasani M. Evaluation of low flow anesthesia academic professional skills courses in the academic year 80-79 to 83-82. [Master Thesis]. [Tehran]: Management and Planning Organization, Directorate of;2004. [Persian]. [Link]
13. Zarezade M, Khakzad S. The teacher's guide, training courses and technology courses pre vocational guidance. Tehran: The planning and writing of textbooks for students with special needs,2012. [Persian]. [Link]
14. Channing A. Review of jobs undertaken by the mentally retarded. J Class Sociol. 2007;329–351. [Link]
15. Yarmohammadian M. The principles of lesson planning. 6th Edition. Tehran: Memorial Book;2009. [Persian][Link]
16. Behpajooh A. Know your child, the family and the curriculum in first grade and second grade. Tehran: PTO;2008. [Persian] [Link]
17. Unicef. Which Skills Are Life Skills? [Link]
18. Oreizi H, Abedi A. The Analysis of the Content of Elementary School Books Based on Advancement Motivation Construct. Educational innovations. 2003;2 (3) :29-54 [Persian]. [Link]
19. Super D. A life-span, life-space approach to career development. Journal of Vocational Behavior. 1980;16 (3) :282–98. [Link]
20. Ghobari Bonab B, Nosrati F. New ways of teaching science and math to students intellectual disabilities**.** Tehran: Tehran University;2014. [Persian][Link]
21. Seif Naraghi M, Shariatmadari A, Naderi E, Abtahi M. The amount of boost job empower students with intellectual disability from the perspective of experts in curriculum, curriculum specialists and teachers concerned. Journal of Education, 2009; 2 (5) : 160-135. [Persian][Link]
22. Movasegi Fard A. The content of school textbooks pre vocational mentally considering the amount of life skills training. [Master's thesis]. [Isfahan]: Faculty of Psychology and Educational Sciences, Isfahan University;2011. [Persian]. [Link]
23. Frahani, A. Analysis of the functional content of textbooks of primary school mathematics students with intellectual disability. [Master Thesis]. [Tehran]: Tehran University, Faculty of Psychology and Educational Sciences;2012. [Persian] [Link]
24. Behrad B. Educational content and providing children with mental disabilities in independent living skills from the perspective of teachers and parents. Research on Exceptional Children. 2005;17 (3) : 271-294. [Persian] [Link]

[Downloaded from jdisabilstud.org on 2026-11-05]

[DOR: 20.1001.1.23222840.1396.7.0.31.9]